
Razvoj međunarodnih studija u Republici Hrvatskoj

LIDIJA ČEHULIĆ¹

Sažetak

Osamostaljivanjem Republike Hrvatske pojačano je zanimanje za međunarodne odnose. Objektivne potrebe mlade države, borba za međunarodno priznanje, okončanje nametnutog ratnog sukoba, želja za većim povezivanjem sa Zapadom, zahtijevali su određeni broj stručno osposobljenih ljudi i institucija koje će, u promijenjenom međunarodnom ozračju, dostojno predstavljati, odrediti i provoditi novu vanjskopolitičku strategiju zemlje. Hrvatska, odnosno njezina prijestolnica Zagreb, još u bivšoj državi, svojim profesionalnim kadrom, postojećim institucijama, izdavačkom djelatnošću i kontaktima s inozemstvom, prednjačila je u znanstvenom izučavanju međunarodnih odnosa. To dragocjeno nasljeđe, cijenjeno i u međunarodnim okvirima, trebalo bi biti kamen temeljac određivanju novih pravaca, ciljeva i metoda u proučavanju kompleksne znanosti o međunarodnim odnosima.

Ključne riječi: *Hrvatska, međunarodne studije, međunarodni odnosi*

UVOD

Korijeni studioznog proučavanja međunarodnih političkih odnosa u Hrvatskoj sežu u rane šezdesete kada je Hrvatska bila jedna od šest federalnih jedinica Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Premda je Beograd bio prijestolnica jugoslavenske federacije, prvi Fakultet političkih znanosti na kojemu se predavao i predmet međunarodni politički odnosi osnovan je u glavnom gradu Hrvatske, Zagrebu. Upravo je Zagreb bio kolijevka tadašnjih međunarodnih znanstvenih istraživanja, izdavačke djelatnosti, stručnih časopisa, razvoja poslijediplomskog studija, iniciranja prvih međunarodnih seminara te formiranja profesionalnog kadra koji će obilježiti ne samo razvoj međunarodnih odnosa u bivšoj SFRJ već i postaviti smjernice razvoja međunarodnih studija i institucija u samostalnoj, suverenoj, demokratskoj Republici Hrvatskoj. Činjenica da

1 Mr. sc. Lidija Čehulić je djelatnica Ministarstva obrane RH.

je Hrvatska bila ekonomski razvijenija, gospodarski naprednija republika bivše SFRJ, s tradicionalnim povijesnim, kulturnim, religijskim vezama sa Srednjom i Zapadnom Europom te entuzijazam ljudi koji su polako utirali put razvoju i jačanju međunarodnih odnosa, omogućili su postupni otklon od službene, kadrovske, centralizirane politike Beograda i formiranje međunarodnih odnosa kao znanstvene discipline, povezane sa zbivanjima u razvijenom svijetu.

Kada je 1991. godine proglašena neovisna Republika Hrvatska i postala međunarodno priznata članica novog svjetskog poretka, postojao je već institucionalno-pravni okvir, bogati fundus literature i časopisa, svjetski poznati i priznati profesorski kadar te generacije obrazovanih ljudi sa stručnim predznanjem potrebnim za bavljenje različitim aspektima međunarodnih odnosa. Međunarodno ozračje i objektivne okolnosti u kojima se mlada hrvatska država našla nakon ostvarenja svoje samostalnosti (borba za međunarodno priznanje, rat, velik broj izbjeglica, problem teritorijalnog razgraničenja s bivšim republikama SFRJ, demokratska i ekonomska tranzicija društva) određivali su primarne ciljeve i zadatke mlade države na međunarodnoj političkoj sceni, a samim tim uvjetovali ili ograničavali intenzitet međunarodnih studija.

Premda je Hrvatska još uvijek suočena s brojim problemima i pritiscima u svom unutarnjem i vanjskopolitičkom razvoju, činjenica je da danas Hrvatska ima solidno postavljene temelje, institucije i kadrove čijim daljnjim usavršavanjem, obrazovanjem, otvaranjem i suradnjom sa svijetom te potrebnom moralnom i materijalnom potporom državnih organa vlasti može unaprijediti postojeći stupanj razvijenosti međunarodnih studija. Time bi se svakako, posredno, utjecalo i na međunarodni položaj i ugled Republike Hrvatske u međunarodnoj zajednici.

POČECI MEĐUNARODNIH STUDIJA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Prvi Fakultet političkih znanosti u čitavoj Istočnoj Europi osnovan je u Zagrebu 1962. godine. Bio je to početak institucionalnog proučavanja političkih znanosti, a samim tim i međunarodnih odnosa kao njihovog dijela. Nedugo zatim osnovani su fakulteti političkih znanosti i u Beogradu, Ljubljani i Sarajevu. Bio je to značajan iskorak u pravcu znanstvenog izučavanja politoloških fenomena, a otklon od postojećih partijskih, dogmatskih škola i seminara koje je podržavala službena državna vlast. Premda su svi novoosnovani fakulteti političkih znanosti bili jezgra prvih ozbiljnijih znanstvenih istraživanja, uspostave novih demokratskih ideja i liberalnijeg pristupa politološkoj znanosti, zagrebački se Fakultet posebno isticao sadržajem svojih studija te profesionalnim kadrom koji ga je osnovao i na njemu predavao različite fenomene politološke zna-

nosti. Upravo na zagrebačkom Fakultetu političkih znanosti po prvi put konstituirani su međunarodni odnosi kao nastavni predmet. Na taj način studiranje, proučavanje i praćenje međunarodnih odnosa distancirano je od međunarodnih ekonomskih odnosa, suvremenih političkih sistema i međunarodnog javnog prava. Pokrenut je i znanstveni časopis *Politička misao*, 1963. godine, u kojemu se odmah objavljuju i tekstovi posvećeni međunarodnim odnosima. Taj prvotni zamah svakako nije bio u potpunosti oslobođen ideološkog balasta i službene vanjske politike bivše države. Mnoga znanstvena istraživanja, pokušaji većeg povezivanja sa sličnim institucijama i predavačima u Europi nisu uvijek nailazili na odobravanje i potporu državne vlasti. Unatoč početnim nepodudarnostima znanstvenog pristupa u proučavanju međunarodnih odnosa i zacrtanih vanjskopolitičkih ciljeva i zahtjeva bivše države, znanost o međunarodnim odnosima postajala je sve prihvaćenija, a količina i kvaliteta stručnih tekstova, literature, prvih studijskih udžbenika te cjelokupno izdavaštvo vezano uz međunarodne odnose omogućavali su redovitije praćenje i istraživanje pojava iz međunarodnog života.

Gotovo pionirsku ulogu u približavanju predmeta, metoda i sadržaja međunarodnih odnosa odigrala je hrestomatija *Međunarodni odnosi* koju je priredio prof. dr. Vladimir Ibler² 1971. godine. Uz uvodnu studiju koja je predstavila disciplinu međunarodnih odnosa i postignute domete u istraživanjima na Zapadu, autor je prezentirao velik broj radova teoretičara međunarodnih odnosa dajući ujedno i svoj vlastiti komentar na pojedine postulate.

Tri godine kasnije, dr. Radovan Vukadinović objavio je svoju knjigu *Međunarodni politički odnosi*.³ Dr. Vukadinović odredio je predmet znanosti o međunarodnim odnosima, prikazao njezin nastanak i razvoj, sistematizirao i definirao pojmovni sustav međunarodnih odnosa, prikazao ulogu i djelovanje države u međunarodnoj zajednici, načine i sredstva općenja u međunarodnim odnosima te sistematizirao dotadašnje tipove međunarodnih odnosa. S obzirom da se znanost o međunarodnim odnosima kao dio politološke znanosti počela razvijati od samog početka, navedeno autorovo djelo bio je prvi klasični udžbenik međunarodnih odnosa u bivšoj državi. Osim toga, znanstveni pristup proučavanju kompleksnih međunarodnih odnosa zahtjeva od istraživača dobro poznavanje teorijskih pojmova i njihovih uzajamnih odnosa, kako bi se ti pojmovi mogli ispravno upotrijebiti u tumačenju konkretnih događanja na međunarodnoj sceni. Stoga je monografija dr. Vukadinovića bila od neprocjenjive vrijednosti za sve one koji su se profesionalno bavili nekim od aspekata međunarodnih odnosa, ali i za mnogobrojne znatiželjne čitatelje

2 Vladimir Ibler: *Međunarodni odnosi*, Zagreb, 1971.

3 Radovan Vukadinović: *Međunarodni politički odnosi*, Zagreb, 1974.

koji su na taj način proširili svoje spoznaje i vidike o toj zanimljivoj tematici. Pritom im je svakako pomogla i brojna inozemna bibliografija kojom se autor služio i na koju upućuje na kraju svog djela.

Slična djela pojavljuju se nešto kasnije u Beogradu i Ljubljani. Osamdesetih godina u tri različita središta u SFRJ (Zagreb, Beograd i Ljubljana) postojale su institucionalno-pravne pretpostavke, potrebno izdavaštvo i modeli znanstvenog istraživanja, čime su postavljeni jasno prepoznatljivi temelji za studiozno bavljenje međunarodnim odnosima i za razvoj znanosti o njima. Premda je prijestolnica, Beograd, bio centar vanjskopolitičkog odlučivanja i svih međunarodnih aktivnosti SFRJ, glavni grad Hrvatske, Zagreb, najdalje je otišao u razvoju međunarodnih odnosa kao znanosti. Stoga ne čudi da je upravo u Zagrebu, na Fakultetu političkih znanosti, 1975. godine pokrenut i prvi znanstveni poslijediplomski studij međunarodnih odnosa kojeg su pohađali postdiplomci iz cijele bivše SFRJ.

MEĐUNARODNI STUDIJI U SAMOSTALNOJ REPUBLICI HRVATSKOJ

Rušenjem Berlinskog zida, blokovske podjele svijeta i nastankom čitavog niza novih samostalnih država u Srednjoj, Istočnoj i Jugoistočnoj Europi nastupila je i nova faza u razvoju globalnih međunarodnih odnosa. Granica dvaju svjetova i potencijalnih konflikata geopolitičkim promjenama krajem osamdesetih godina pomaknuta je iz Srednje Europe na rubne dijelove Starog kontinenta. Krvavi raspad SFRJ, velika ratna razaranja i njihove posljedice kojima je mlada hrvatska država bila izložena od samog početka svoje državnosti usložili su, ali i na specifičan način obilježili, razvoj hrvatske znanosti o međunarodnim odnosima.

Promatra li se hrvatska vanjska politika, od proglašenja samostalne državnosti do danas, tada su evidentna dva perioda, koji su svojim specifičnim okolnostima obilježili intenzitet, sadržaj i zadaće hrvatskog vanjskopolitičkog djelovanja. Prvi se odnosi na vrijeme oružanih sukoba na tlu zemalja nastalih nakon raspada SFRJ, a drugi počinje prestankom otvorenih oružanih sukoba te pokušajima normalizacije odnosa na tlu bivše SFRJ i priključenjem europskim integracijskim procesima.

S obzirom na konkretne zadaće koje je trebalo odraditi (izgradnja državnog aparata, dobivanje međunarodnog priznanja, oslobođenje vlastitog teritorija od nametnute agresije) hrvatska vanjska politika od početka je bila građena kao svjesna, organizirana i politički koherentna politička aktivnost,⁴ usmjerena na postizanje širokog spektra vanjskopolitičkih ciljeva. Pri izgradnji vlastitog državnog aparata i institucija po-

4 Vukadinović R.: *Postkomunistički izazovi europskoj sigurnosti*, Zagreb, 1996., str 236.

lazilo se od čvrstog opredjeljenja da samostalna, suverena hrvatska država što prije prekine sve veze s prošlošću i bivšom državom te da se samostalnom unutarnjom i vanjskom politikom izbori za svoje mjesto u novoj međunarodnoj zajednici. Istovremeno s izgradnjom vlastitih institucija i organa vlasti odvijala se i borba za međunarodno priznanje mlade države. Rat koji je bjesnio na hrvatskom teritoriju te činjenica da je velik dio matičnog teritorija bio okupiran usložavali su hrvatsku diplomatsku borbu za međunarodno priznanje. Kada je svijet i službeno priznao hrvatsku državnost, započela je borba za dobivanje svekolike međunarodne pomoći za mirno rješenje sukoba u Hrvatskoj, ali i na širem području bivše SFRJ koje je bilo zahvaćeno ratnim sukobima.

Stabilizacijom prilika na terenu hrvatska vanjskopolitička aktivnost usmjerila se prema tradicionalnim zadaćama vanjske politike svake suverene zemlje: uspostavljanjem dobrih odnosa sa susjedima, traženjem konkretnih oblika suradnje i veće integriranosti u nove europske i transatlantske procese te razvojem svekolike međunarodne aktivnosti koja će jačati ukupnu nacionalnu sigurnost zemlje. U tom širokom spektru vanjskopolitičkih aktivnosti Hrvatska nije pošteđena posljedica dugogodišnjeg nametnutog rata (neriješeno pitanje granica, problem izbjeglog stanovništva, psihološke posljedice rata, porast svekolikog kriminala, velika materijalna razaranja, ekonomsko osiromašenje). Krajnji ciljevi su integracija u Europsku uniju i sigurnosnu organizaciju NATO. Početni zanos i oduševljenje Zapadom postepeno gubi na intenzitetu jer se uvidjelo da Zapad, kojemu se toliko težilo i od kojega se u početku toliko očekivalo, danas traži ispunjenje, poštivanje nekih univerzalnih, u međunarodnoj zajednici općeprihvaćenih, normi ponašanja (demokratska i gospodarska tranzicija društva, poštivanje ljudskih prava i prava manjina, sloboda medija, kažnjavanje ratnih zločinaca i sl.). Ako je suditi po trenutnom raspoloženju međunarodne zajednice i njezinim konkretnim inicijativama (Pakt o stabilnosti), očito je da se Hrvatska svrstava u šire regionalne okvire te je dio funkcionalističkog regionalnog pristupa transatlantskih saveznika spram područja jugoistočne Europe. Hrvatski nacionalni naboj, pojačan oružanim sukobima i teškim posljedicama rata, još uvijek je toliko jak da službeni državni organi i cjelokupno stanovništvo teško prihvaćaju bilo kakve pokušaje regionalne integracije ili suradnje s dojučerašnjim neprijateljima. Nevoljko se prihvaća i bilo kakva zajednička aktivnost na širem području Balkana. Smatra se da je svojom poviješću, kulturom, vjerom i običajima Hrvatska dio srednjoeuropskog civilizacijskog kruga te se nastoji na svim poljima postići što veći otklon od Balkana ili, kako ga Zapad danas sve češće naziva, Jugoistočne Europe.

Ta psihološka barijera, otklon od svega što potječe ili podsjeća na bivšu socijalističku državu i tradicionalni Balkan, ostavila je traga i u počecima razvoja hrvatskih međunarodnih odnosa. Najviše se to osjetilo pri odabiru novog kadra potrebnog za diplomatsku i ukupnu vanjsko-političku aktivnost hrvatske države. Stoga se upravo na polju diplomacije i vanjske politike prvo počelo s konkretnom izobrazbom novog, mladog hrvatskog kadra. Pri Ministarstvu vanjskih poslova organizirani su stručni seminari za potrebnu obuku novozaposlenog kadra, a nedugo zatim počela je s radom i Diplomatska akademija. Organizirana kao jednogodišnji stručni diplomatski studij, nastava se provodi u pet kolegija. U prvom, „Hrvatskom kolegiju”, polaznici slušaju vanjsku politiku RH, hrvatsku povijest, politički sustav i ustroj državne uprave RH, ustroj službe vanjskih poslova RH i pitanja vezana uz hrvatske iseljenike. U drugom kolegiju, „Međunarodni politički i gospodarski odnosi” polaznici slušaju uvod u diplomatsku povijest, međunarodne političke odnose, komparativne političke sustave, međunarodne organizacije te međunarodne gospodarske odnose i gospodarsko-financijske integracije. Treći kolegij „Europske integracije” posvećen je odnosima Republike Hrvatske i europskim integracijama, političko-pravnim, ekonomskim i sigurnosnim aspektima u novoj Europi. Četvrti kolegij, „Međunarodno pravo i diplomatska praksa” obuhvaća osnove međunarodnog javnog prava, osnove međunarodnog privatnog prava, osnove diplomatskog i konzularnog prava, diplomatsko komuniciranje, pregovaranje i tehnike te diplomatski protokol. Završni, peti kolegij, „Javna, gospodarska i kulturna diplomacija — komuniciranje i promidžbeno djelovanje u službi vanjskih poslova RH” obuhvaća osnove komunikologije, komuniciranja i informacijske sustave, javnu diplomaciju te gospodarsku i kulturnu diplomaciju. Tijekom stručnog diplomatskog studija polaznici posjećuju Hrvatski državni sabor, Vrhovni sud, Ustavni sud, Hrvatski državni arhiv te hrvatsku misiju pri OESS-u u Beču. Nakon položenih ispita iz svih pet kolegija te izrađenog odgovarajućeg pisanog rada polaznici dobivaju Uvjerenje o završenom Jednogodišnjem stručnom diplomatskom studiju u kojemu je naznačeno da su osposobljeni za stručni diplomatski rad u službi vanjskih poslova.

Knjižnička biblioteka

Diplomatska akademija jednom godišnje tiska i svoj Zbornik u kojem se objavljuju radovi s područja diplomatske i međunarodne aktivnosti Hrvatske.

U prvim danima hrvatske državnosti i borbe za njezino međunarodno priznanje, hrvatski su znanstvenici objavili brojne tekstove u domaćim i stranim glasilima i stručnim časopisima objašnjavajući hrvatsku borbu za oslobođenje svog teritorija i podupirući mladu hrvatsku državu u njezinom samostalnom političkom i gospodarskom razvoju. Prve monografije

s područja međunarodnih odnosa u suverenoj Hrvatskoj vezane su upravo za područje diplomacije, diplomatskog protokola i vanjske politike. Osnove diplomatskog protokola objavio je Mario Mikolić u svom djelu *Diplomatski protokol*.⁵ Dr. Stanko Nick, koji je i sam četrdesetak godina radio u raznim diplomatskim službama, diplomatskim i konzularnim predstavništvima širom svijeta, dio svog bogatog radnog iskustva prenio je u svojoj knjizi *Diplomacija*.⁶ Bio je to temeljni i prvi klasični hrvatski udžbenik diplomacije kojega i danas koriste studenti Diplomatske akademije, ali i poslijediplomskog znanstvenog studija Međunarodni odnosi te kasnije formirane specijalističke akademije pri Ministarstvu unutarnjih poslova i Ministarstvu obrane gdje se sluša predmet diplomacija. Dr. Nick pojasnio je ustroj novog hrvatskog Ministarstva vanjskih poslova, vrste i razine komuniciranja u diplomaciji, osnove diplomatskog formalnog i neformalnog protokola, objasnio načine diplomatskog bilateralnog i multilateralnog pregovaranja. U svom sljedećem djelu s područja diplomatologije, *Diplomatski leksikon*,⁷ dr. Nick abecednim redom objašnjava temeljne pojmove iz diplomatske i konzularne prakse, međunarodnih odnosa i vanjske politike te međunarodnog javnog prava. Vođen načelom praktičnosti autor daje osnovnu informaciju za razumijevanje nekog pojma, ne pretendirajući opsežnom izlaganju ili redanju definicija, jer u to doba u Hrvatskoj već postoji čitav niz djela s raznih područja srodnih diplomaciji koja se bave znanstveno-teorijskim određenjima pojmova iz područja međunarodnih odnosa, međunarodne ekonomije i međunarodnog javnog prava. Dr. Svjetlan Berković napisao je djelo *Diplomatsko i konzularno pravo*; mr. Mirko Bilandžić *Diplomaciju i obavještajnu aktivnost*, kao interni priručnik Ministarstva unutarnjih poslova; dr. Radovan Vukadinović knjigu *Politika i diplomacija*;⁸ dr. Vlatko Mileta u suradnji s dr. Vukadinovićem knjigu *Europa iza ugla*,⁹ u kojoj taj istaknuti hrvatski stručnjak za ekonomska pitanja još uoči raspada bivše SFRJ govori o nužnosti jačeg povezivanja mlade Hrvatske sa zapadnim gospodarskim integracijama. Dr. Mileta prikazao je genezu razvoja, strukturu i glavne mehanizme gospodarskog djelovanja Europske unije, dok je dr. Vukadinović pojasnio njezin politički aspekt.

Obilježavajući pedesetu obljetnicu Ujedinjenih naroda, izdan je zbornik *Hrvatska u UN-u* s napisima o hrvatskoj vanjskoj politici, članstvu Hrvatske u toj organizaciji te objavljenim glavnim dokumentima koji se odnose na suradnju Hrvatske i Ujedinjenih naroda.

5 Mario Mikolić: *Diplomatski protokol — praksa u Republici Hrvatskoj i neke praktične upute*, Zagreb, 1995.

6 Stanko Nick: *Diplomacija*, Zagreb, 1997.

7 Stanko Nick: *Diplomatski leksikon*, Zagreb, 1999.

8 Radovan Vukadinović: *Politika i diplomacija*, Zagreb, 1994.

9 Vlatko Mileta, Radovan Vukadinović: *Europa iza ugla*, Zagreb, 1990.

Pojačanu izdavačku djelatnost s vremenom je pratilo i povećanje broja novoosnovanih institucija koje su se bavile raznim aspektima međunarodnih studija, ili su, uz usko stručne predmete, kao obvezatni predmet uvodile i međunarodne odnose.

Za potrebe stručnog obrazovanja profesionalnog kadra koji se u novoj državi bavi sigurnosno obavještajnim djelatnostima pokrenuta je Obavještajna akademija, a na novoosnovanoj Vojno-diplomatskoj školi pri Ministarstvu obrane obrazuje se potencijalni hrvatski vojni kadar za poslove međunarodne vojne suradnje.

Institut za zemlje u razvoju, koji se u bivšoj državi bavio istraživanjem nesvrstanosti, položajem zemalja u razvoju i stvaranjem novog svjetskog ekonomskog poretka, u samostalnoj je Hrvatskoj preimenovan u Institut za međunarodne odnose. Sjedište mu je u hrvatskoj prijestolnici Zagrebu, a danas se pretežito bavi istraživanjem vanjske politike Republike Hrvatske, međunarodnih ekonomskih odnosa i transfera tehnologije. Objavio je i nekoliko monografija posvećenih međunarodnim odnosima, a izdaje i časopis na engleskom jeziku *Croatian Review for International Affairs*, u kojem tekstove objavljuju i dužnosnici hrvatskog Ministarstva vanjskih poslova, Vlade te diplomatski predstavnici u inozemstvu.

Unatoč razgranatosti različitih državnih institucija u čijim su planovima rada i programima zastupljeni u većoj ili manjoj mjeri različiti aspekti međunarodnih odnosa, najsveobuhvatniji, najozbiljniji znanstveni studij međunarodnih odnosa svakako je na zagrebačkom Fakultetu političkih znanosti. Osim obvezatnog nastavnog predmeta Međunarodni odnosi na trećoj godini studija, međunarodni odnosi studiozno se proučavaju na poslijediplomskom znanstvenom studiju Međunarodni odnosi koji je nastavio svoj kontinuirani rad i za vrijeme oružanih borbi i ratnog vihora u Hrvatskoj.

Poslijediplomski studij mogu upisati svi koji imaju završenu visoku stručnu spremu. Poradi izuzetno velikog broja zainteresiranih prijavljenih kandidata iz cijele Hrvatske, dopunskim provjerama znanja iz osnova međunarodnih odnosa i međunarodne ekonomije odabire se optimalan broj kandidata. Studij traje četiri semestra: prva tri semestra izvodi se redovita petotjedna nastava, dok je posljednji, četvrti semestar namijenjen samostalnom čitanju literature i konzultacijama s mentorom u cilju uspješnije izrade završnog magistarskog rada. Sadržaj studija i predmeti koji se slušaju i polažu u obliku ispita (međunarodni politički odnosi, međunarodni ekonomski odnosi, povijest diplomacije, osnove međunarodnog prava, suvremeni politički sistemi, međunarodne ekonomske organizacije, suvremena diplomacija, međunarodna sigurnost, Hrvatska u međunarodnim gospodarskim odnosima, Hrvatska vanjska politika, Eu-

ropska unija — politički i gospodarski aspekt) svojom širinom pružaju dovoljno mogućnosti da kandidati za izradu završnog rada izaberu područje koje ih najviše zanima, s kojim se možda već i bave ili će se u budućnosti, po završetku poslijediplomskog studija, profesionalno baviti. Najviše polaznika je iz državnih ministarstava i institucija (Ministarstvo obrane, vanjskih poslova, unutarnjih poslova, Vlada), ali to nije uvjet za upis. Nakon završetka studija i obrane magistarskog rada, polaznici stječu akademski stupanj magistra političkih znanosti iz područja međunarodnih odnosa. U samostalnoj Hrvatskoj poslijediplomski studij iz međunarodnih odnosa do sada je završilo dvadesetak polaznika, a teme njihovih magistarskih radova vezane su uz proces globalizacije, američku vanjskopolitičku strategiju, stvaranje nove europske sigurnosne arhitekture, organizacije NATO i Europsku uniju, novi europski monetarni sustav i financijske institucije, proces tranzicije postsocijalističkih zemalja, stabilizaciju odnosa na području zemalja bivše SFRJ. Iz navedenog se da zaključiti da mladi hrvatski znanstvenici istražuju i prate aktualna međunarodna zbivanja, što im je i dobar temelj za daljnje znanstveno usavršavanje. Naime, pri Fakultetu političkih znanosti osniva se i jednogodišnji tečaj za buduće doktore znanosti, a nekoliko doktoranata već priprema svoje disertacije iz područja međunarodnih odnosa.

Čitav niz istaknutih znanstvenika, profesora iz područja međunarodnih odnosa u inozemstvu, predstavnika međunarodnih organizacija, kao i hrvatski dužnosnici te strani veleposlanici akreditirani u Republici Hrvatskoj bili su predavači ili gosti na poslijediplomskom studiju Međunarodnih odnosa. Osim toga, polaznici imaju mogućnost sudjelovati na raznim međunarodnim skupovima, seminarima ili aplicirati za neku od stipendija u inozemstvu. Sve im to omogućava bolji uvid i razumijevanje materije kojom se bave te da teorijski stečena znanja na studiju primijene u konkretnom međunarodnom ozračju i razmjene svoja iskustva, dopune stručna znanja u kontaktu sa studentima, profesorima ili predstavnicima neke međunarodne organizacije u inozemstvu.

Predvođeni direktorom poslijediplomskog studija Međunarodni odnosi (koji je ujedno i glavni organizator) dr. Radovanom Vukadinovićem, studenti imaju prigodu svake godine sudjelovati na međunarodnom ljetnom seminaru koji se održava u Interuniverzitetskom centru u Dubrovniku. Prošlogodišnji seminar pod nazivom „Sigurnost i stabilnost na području Jugoistočne Europe” okupio je dvadesetak studenata, mladih znanstvenika, istraživača iz Slovenije, Hrvatske i Makedonije, koji su razgovarajući o sigurnosno-gospodarskim problemima jugoistoka Europe imali priliku čuti i razmišljanja međunarodno uvaženih profesora u pogledu najnovije regionalne inicijative spram tog rubnog dijela Starog kontinenta — Pakta o stabilnosti.

Konkretna potreba mlade države, uz pojačan znanstveni interes za međunarodne odnose, rezultirale su intenzivnijom izdavačkom djelatnošću. Prva generacija poslijediplomskog studija Međunarodni odnosi u nezavisnoj Hrvatskoj koristila je sabrane tekstove znanstvenika i sveučilišnih profesora objavljujane u zborniku *Izabrane teme*. No vrlo brzo profesori predavači objavljuju svoje nove knjige posvećene raznim aspektima novih međunarodnih odnosa te položaja Hrvatske u međunarodnoj zajednici. S obzirom da se radi o najeminentnijim imenima koje hrvatska znanost ima na području međunarodnih političkih i gospodarskih odnosa, njihovi radovi ne predstavljaju samo klasične sveučilišne udžbenike već i zanimljivo, korisno i poučno štivo svima koji prate turbulentna događanja na novoj svjetskoj pozornici.

*Međunarodni politički odnosi*¹⁰ dr. Radovana Vukadinovića, obnovljeno i prošireno izdanje istoimenog udžbenika Sveučilišta u Zagrebu iz 1980. godine, jedinstven je sveobuhvatan prikaz međunarodnih odnosa i teorija međunarodnih odnosa u Republici Hrvatskoj.

Knjiga je podijeljena u tri dijela: Međunarodni politički odnosi, Teorije međunarodnih odnosa te Predviđanje i prognoziranje u međunarodnim odnosima.

U prvom dijelu autor nas uvodi u područje znanosti o međunarodnim odnosima, detaljno analizirajući osnovne kategorije međunarodnih odnosa. Raščlanivši ulogu i značaj faktora (geografskog, prirodnog, demografskog, ekonomskog, pravnog, tehnološkog, vojnog, nacionalnog) i subjekata međunarodnih odnosa (države, međunarodnih organizacija, međunarodnih privrednih organizacija, različitih pokreta, crkve, nacije, grupe ljudi, čovjeka pojedinca) te određivši pojam i strukturu međunarodne zajednice, autor se posebno zadržava na aktivnosti države u međunarodnim odnosima, uvjetima i motivima njezinog djelovanja, ciljevima, sredstvima, ulozi sile, nacionalnim interesima, problemu nacionalne sigurnosti, klasificira glavne vojno-političke saveze država. Nakon razrade tipova međunarodnih odnosa kroz povijest (ravnoteža snaga, hladni rat, miroljubiva aktivna koegzistencija) prvi dio završava s novim svjetskim poretkom, njegovim definiranjem, ulogom Ujedinjenih naroda te problemom sigurnosti i održanjem mira u promijenjenim međunarodnim okolnostima.

Drugi dio posvećen je teorijama međunarodnih odnosa. Autor upozorava da njegov izbor i prikaz teorija nije definitivan, jer u literaturi postoje mnogobrojne teorije, no on se odlučio za ilustraciju nekoliko najznačajnijih: teorije sile i konflikta, teoriju igre, teoriju integracije, si-

10 Radovan Vukadinović: *Međunarodni politički odnosi*, Zagreb, 1998.

stemsku teoriju te kibernetiku i komunikacijsku teoriju u međunarodnim odnosima.

Treći dio bavi se značenjem predviđanja i prognoziranja u međunarodnim odnosima. Unatoč svoj kompleksnosti međunarodnih odnosa, postojanju i djelovanju brojnih aktera i faktora u međunarodnoj zajednici, autor pokušava dokazati da je ipak moguće, korisno i ponekad neophodno, predviđati i prognozirati u međunarodnim odnosima. Budući da još ne postoji univerzalna teorija međunarodnih odnosa, koja bi mogla sveobuhvatno objasniti sva kretanja ili tendencije u međunarodnim odnosima, međunarodno predviđanje i prognoziranje danas je najčešće koncentrirano u političke centre moći nacionalnih država ili skupina država, koji koristeći postojeće ali i razvijajući nove tehnike, metode i sredstva predviđanja nastoje usmjeriti svoje vanjskopolitičke planove.

Pisan praktično, rad je upotrebljiv za sveučilišnu nastavu kao udžbenik, ali i za daljnji studij posebice u pravcu specijalizacije nekog područja međunarodnih odnosa. U pomanjkanju temeljne stručne literature, u vrijeme kada Hrvatska kao subjekt međunarodnih političkih odnosa ulazi u međunarodnu zajednicu i teži članstvu u brojnim političkim, vojnim i gospodarskim međunarodnim organizacijama, djelo *Međunarodni politički odnosi* nedvojbeno je vrlo koristan i neprocjenjiv doprinos hrvatskog sveučilišnog profesora.

Što je na području međunarodnih političkih odnosa dr. Radovan Vukadinović, na polju međunarodnih gospodarskih odnosa svakako je dr. Vlatko Mileta. Njegovo dugogodišnje temeljito izučavanje međunarodnih ekonomskih odnosa i sistematsko praćenje međunarodne ekonomske prakse rezultiralo je brojnim djelima, srednjoškolskim i sveučilišnim udžbenicima. Obnovljeno i dopunjeno izdanje *Uvoda u međunarodne ekonomske odnose*¹¹ temeljno je djelo za sve koji u Hrvatskoj izučavaju međunarodne ekonomske odnose. Autor se prvo bavi teorijskim određenjima osnovnog kategorijalnog aparata (definira pojam međunarodnih ekonomskih odnosa, faktore, subjekte) analizira teorije i doktrine o međunarodnim ekonomskim odnosima te raščlanjuje područja međunarodnih ekonomskih odnosa (međunarodno kretanje roba, usluga, kapitala i ljudi); zatim prelazi na ekonomsku politiku, načine komuniciranja, ugovaranja te međunarodne ekonomske organizacije. Za mladu Hrvatsku državu od posebnog je značenja dio u kojem autor sistematski izlaže regionalne ekonomske organizacije i integracije u Europi, Latinskoj Americi, Africi, Bliskom i Srednjem Istoku te Jugoistočnoj Aziji. Na kraju se analizira novi međunarodni ekonomski poredak koji se uspostavlja i u kojemu bi i Hrvatska željela i trebala participirati. Svakako treba spomenuti i nje-

11. Vlatko Mileta: *Uvod u međunarodne ekonomske odnose*, Zagreb, 1988.

govo djelo *ABC Europske unije*¹², svojevrsan prvi hrvatski leksikon ekonomskih pojmova, institucija, organizacija, dokumenata, procesa, ne samo povezanih s razvojem i radom Europske unije već i globalne međunarodne ekonomske scene. To korisno, praktično i poučno štivo ne samo da olakšava rad svima koji se znanstveno bave međunarodnim ekonomskim odnosima već može pomoći običnom građaninu da razumije ekonomske kategorije koje svakodnevno susreće u javnim glasilima. O prilagodbi Hrvatske novim svjetskim ekonomskim kretanjima dr. Mileta, između ostalog, piše i u svojoj najnovijoj knjizi *Gospodarska sinteza Europe*.¹³

Kao redoviti profesori predavači na zagrebačkom Fakultetu političkih znanosti i voditelji poslijediplomskog studija Međunarodni odnosi, dr. Vukadinović i dr. Mileta objavili su brojne članke¹⁴ u stranim znanstvenim publikacijama posvećenim međunarodnim odnosima, intervjuje, komentare u hrvatskim javnim glasilima, vezane uz međunarodni političko-ekonomski položaj Hrvatske i događaje u zemlji koji su imala značajnih posljedica na položaj i ulogu mlade hrvatske države u regiji. Prateći događanja u široj regiji, pledirali su za stvaranje uvjeta za veće približavanje Hrvatske europskim integracijskim procesima i prihvaćanje tzv. zapadnih civilizacijskih vrijednosti, pojašnjavali prednosti i nedostatke brojnih međunarodnih regionalnih pristupa području Jugoistočne Europe, čiji je i Hrvatska sastavni dio.

12 Vlatko Mileta: *ABC Europske unije (leksikon temeljnih pojmova)*, Zagreb, 1997.

13 Vlatko Mileta: *Gospodarska sinteza Europe*, Zagreb, 1993.

14 Neki od članaka hrvatskih znanstvenika objavljenih u inozemstvu su: Radovan Vukadinović: „The Desintegration of Yugoslavia: Lessons to be Learnt” u: *The Political and Strategic Implications of the State Crises in Central and Eastern Europe*, ed. by Armand Clesse and Andrei Kortunov, Institute for European and International Studies, Luxembourg, 1993., str. 235–243. Radovan Vukadinović: „La Croatie de l’après-Dayton” u: *Relations Internationales et Strategiques*, No. 28, Paris, 1997, str. 63–71. Radovan Vukadinović: „Hrvatska poslije Daytona” u: *Mirovaja ekonomika i međunarodne odnošenija*, No. 9, Moskva 1998. str 94–102. Radovan Vukadinović: „The Possibilities for Creation of the New Security System in the South of Europe” u: *Redefining Southeastern Europe: Political Challenges and Economic Opportunities*, ed. by Theofanis G. Stavron and John R. Lampe, Sudosteuropa — Studie 61, München, 1998., str 57–64. Radovan Vukadinović: „International Position of Macedonia and the (Sub)regional Cooperation in the Balkan” u: *Romanian Journal of International Affairs*, Romanian Institute of International Studies, No. IV, Bukurešt, 3–4/1998., str. 225 — 241. Radovan Vukadinović: „Post — Dayton Croatia” u: *The Southeast European Yearbook 1997–98*. ed. by Thanos M. Veremis and Dimitrios Triantaphyllon, Hellenic Foundation for European Foreign Policy, Atena, 1998., str. 183 — 194. Vlatko Mileta: „Miti balkanskoga trga” u: *Teorija in praksa*, Družboslovna revija 3/1988., Ljubljana, 1998. str 499–505. Siniša Tatalović: „Analiza vojne na Hrvaškem” u: *Teorija in praksa* 1/1997., Ljubljana, 1997., str 99–118. Siniša Tatalović: „Peaceful Solutions of Conflicts in Croatia: Case Study of Gorski Kotar” u: *Peace and Sciences* 6/1996, Vienna, 1996. str. 38–39.

Prateći turbulentna međunarodna zbivanja u Europi nakon rušenja Berlinskog zida, Vukadinović i Mileta zajedno objavljuju djelo *Europska integracija i ruska dezintegracija*,¹⁵ a Vukadinović *Postkomunističke izazove europskoj sigurnosti*.¹⁶

U želji da predmeti poslijediplomskog studija Međunarodni odnosi budu pokriveni adekvatnim udžbenicima, zagrebački Fakultet političkih znanosti tiskao je knjigu *Međunarodna sigurnost — teorijsko-institucionalni okvir*¹⁷ dr. Antona Grizolda sa Ogrambenoslovnog fakulteta iz Ljubljane, Slovenija. U svom djelu, gost-predavač dr. Grizold, eminentni međunarodni stručnjak za nacionalnu i međunarodnu sigurnost, bavi se pojmovno-terminološkim određenjem sigurnosti, dosadašnjim procesima institucionalizacije međunarodne sigurnosti, teorijama o međunarodnim odnosima i pojavama sigurnosti, te europskim sigurnosnim poretom u devedesetima.

U okviru svoje biblioteke Politička misao, koja bilježi tridesetogodišnjicu postojanja, Fakultet političkih znanosti objavio je i knjigu dr. Livije Kardum, koja predaje povijest diplomacije, *Prvi svjetski rat*, a u pripremi je i nastavak, *Drugi svjetski rat*.

Aktualno pitanje položaja i poštivanja prava manjinskih naroda, kako u Hrvatskoj tako i u svijetu, prati dr. Siniša Tatalović, prodekan i redoviti predavač na Fakultetu političkih znanosti. U svojim djelima *Manjinski narodi i manjine u zapadnoj demokraciji* i *Manjinski narodi i manjine*¹⁸ autor analizira trenutno jedno od najaktualnijih pitanja ne samo hrvatskog unutarnjeg političkog razvoja već i problema s kojim se danas naglašeno suočavaju sve postsocijalističke zemlje Europe.

Fakultet političkih znanosti izdaje i znanstveni časopis *Politička misao*¹⁹ u kojemu se objavljuju članci, recenzije novih knjiga te prikazi seminara s područja politološke znanosti, uključujući i međunarodne odnose. Povodom pedesetogodišnjice osnutka sigurnosne transatlantske or-

15 Vlatko Mileta, Radovan Vukadinović: *Europska integracija i ruska dezintegracija*, Zagreb, 1996.

16 Radovan Vukadinović: *Postkomunistički izazovi europskoj sigurnosti — od Jadrana do Baltika*, Mostar, 1997.

17 Anton Grizold: *Međunarodna sigurnost — Teorijsko-institucionalni okvir*, Zagreb, 1998.

18 Siniša Tatalović: *Manjinski narodi i manjine u zapadnoj demokraciji*, Zagreb 1995. Siniša Tatalović: *Manjinski narodi i manjine*, Zagreb, 1997.

19 Časopis *Politička misao* kontinuirano izlazi od 1963. godine. Godišnje izlazi nekoliko brojeva, a jednom godišnje izdaje se i broj na engleskom jeziku. Osim znanstvenih članaka s područja međunarodnih odnosa donosi i radove s područja filozofije, sociologije, ekonomije, komunikologije, novinarstva, komparativne politike. Uredništvo časopisa, u suradnji s određenim institucijama ili samostalno, organizira razne simpozije s područja politološke znanosti. Tom prilikom izlazi i poseban broj *Političke misli* u kojem se objavljuju referati, rezultati istraživanja, predavanja i sl. sudionika simpozija.

ganizacije NATO, objavljen je posebni, prigodni broj časopisa,²⁰ s aktualnim tekstovima glede nove strukture i ciljevima Alijanse, kao i NATO vojnoj akciji „Out of Area” na Kosovu.

U sklopu stručnog hrvatskog financijsko-gospodarskog lista *Informator* četiri puta godišnje izlazi prilog pod nazivom *Europska unija* u kojem se objavljuju tekstovi o političkom, gospodarskom, vojnom i sigurnosnom aspektu te europske integracije.

U Zagrebu djeluje i institucija Europski dom koja povremeno organizira seminare posvećene aktualnim zbivanjima u Europi²¹ te se bavi i izdavačkom djelatnošću.²²

Uz izdavačku, u samostalnoj Hrvatskoj pojačana je i prevoditeljska djelatnost. Huntington, Kissinger, Brzezinski, Waltz klasična su imena međunarodnih odnosa čija su najnovija djela prevedena i objavljena u Hrvatskoj. Neka od njih su čak, i prije hrvatskog prijevoda, objavljuvana u sažetom obliku u hrvatskom dnevnom tisku.²³

Značajan doprinos razvoju međunarodnih studija u Hrvatskoj je i osnivanje Hrvatske udruge za međunarodne odnose (Croatian International Studies Association — CISA).²⁴ Udruga okuplja slobodno udružene građane Republike Hrvatske, radi ostvarivanja njihovih zajedničkih potreba i interesa te aktivnosti na području međunarodnih odnosa.²⁵

Ciljevi Udruge su okupljanje i povezivanje stručnjaka koji se bave međunarodnim studijama te poticanje i pomoć u ostvarivanju njihovih

20 *Politička misao*, ISSN 0032-3241, God. 36, broj 2., 1999.

21 Jedan od međunarodnih seminara održanih u Europskom domu u Zagrebu (26-27. 04.1996.) je i seminar pod nazivom „Political Aspects of the Enlargement of Western Europe” na kojem se govorilo o mogućnostima pristupanja Hrvatske i ostalih novoformiranih europskih država zapadnoeuropskim integracijama.

22 Europski dom objavio je nekoliko djela koja govore o položaju Republike Hrvatske u novoj europskoj zajednici, ali i nekoliko djela istaknutih hrvatskih znanstvenika posvećenih novim političko-sigurnosnim aspektima Starog kontinenta. Navodimo neke od objavljenih naslova: *Let's Re-think Europe!*, *European Movement Croatia*, Eurobook, Zagreb, 1996. Hrvatska i Europa, Europski dom, Zagreb, 1997. *Hrvatska agenda 2000*, urednik Ljubomir Čučić, Europski dom, Zagreb, 1999. Radovan Vukadinović: *Central European Security and Cooperation: Visions and Realities*, *European Movement Croatia*, Europe House, Zagreb, 1996. Ljubomir Čučić: *U.S. Foreign Policy and Croatia*, *European Movement Croatia*, Europe House, Zagreb, 1995.

23 Dijelove Huntingtonove knjige „Sukob civilizacija” objavljivao je ugledni hrvatski dnevni list *Vjesnik*.

24 Na poticaj Inicijativnog odbora Udruga je osnovana u Zagrebu na Fakultetu političkih znanosti, Lepušićeva 6, dana 2. travnja 1999. godine. Za predsjednika izabran je prof. dr. Radovan Vukadinović, redoviti profesor Fakulteta političkih znanosti, a za potpredsjednike prof. dr. Vlatko Mileta, redoviti profesor i dekan Fakulteta političkih znanosti te general bojnik Marinko Krešić, pomoćnik ministra obrane RH.

25 Statut Udruge, str. 1. točka.

zajedničkih potreba, interesa i aktivnosti na tom području. Udruga svoje ciljeve ostvaruje kroz djelatnosti kao što su:

- organiziranje savjetovanja, predavanja, seminara, kongresa, tribina i drugih stručnih skupova o problemima međunarodnih odnosa;
- strukovno povezivanje, stručno i znanstveno usavršavanje članova;
- poticanje studenata dodiplomskog i poslijediplomskog studija, te mladih stručnjaka da se bave proučavanjem međunarodnih odnosa;
- suradnja s drugim istovrsnim udrugama i organizacijama u inozemstvu, te svim organizacijama koje će podupirati rad Udruge;
- ostvarivanje stručne i znanstvene suradnje s domaćim i inozemnim strukovnim udrugama;
- izdavanje stručnog časopisa i drugih publikacija.²⁶

Pokrenuto je izdavanje prvog zbornika Udruge pod nazivom *Međunarodne studije* sa sljedećim tematskim cjelinama: hrvatska vanjska politika, suvremene pojave i procesi u međunarodnoj zajednici te prikazi seminara i recenzije novih knjiga s područja međunarodnih odnosa.

ZAKLJUČAK

Nakon osamostaljivanja Republike Hrvatske i njezinog punopravnog uključivanja u međunarodnu zajednicu pojačan je interes za međunarodne odnose. Premda je i u bivšoj državi hrvatska prijestolnica Zagreb, po utjecaju, institucijama, profesionalnom kadru, izdavačkoj djelatnosti, vezama sa inozemstvom, prednjačio u studioznom proučavanju međunarodnih odnosa, radikalno promijenjene unutarnje političke prilike u Hrvatskoj, kao i izmijenjeno međunarodno ozračje tražili su određivanje novih pravaca razvoja i ciljeva kompleksne znanosti o međunarodnim odnosima. Konkretno potrebe mlade države (borba za međunarodno priznanje, određivanje vlastite prepoznatljive vanjske politike, uspostava potrebnog državnog aparata i diplomatskih predstavništava u inozemstvu sa stručno osposobljenim kadrom, suradnja s međunarodnom zajednicom u cilju bržeg okončanja oružanih sukoba na hrvatskom teritoriju) rezultirali su ubrzanom konsolidiranjem hrvatskog Ministarstva vanjskih poslova koje je, uz državni vrh, bilo glavni pokretač i nositelj vanjskopolitičkih, diplomatskih aktivnosti zemlje, odabira i profesionalnog pripremanja potrebnog kadra. Istaknuti hrvatski znanstvenici, sveučilišni profesori s područja međunarodnih odnosa svojim brojim komentarima i intervjuima u javnim glasilima te novoobjavljenim knjigama pratili su

26 S. Tatalović: Osnovana Hrvatska udruga za međunarodne studije *Politička misao*, god. 36, br. 1, 1999, Zagreb, str. 260–261.

promjene u međunarodnoj zajednici i komentirali unutarnji politički razvoj i borbu za što bolji međunarodni položaj Republike Hrvatske.

Međunarodnim priznanjem Republike Hrvatske i prestankom oružanih sukoba stvoreni su uvjeti za drugačiji, znanstveni pristup razvoju i proučavanju međunarodnih odnosa. Oformljen je čitav niz institucija na kojima se predaje predmet međunarodni odnosi, objavljeni su temeljni sveučilišni udžbenici koji pokrivaju pojedine aspekte međunarodnih odnosa (međunarodni politički odnosi, međunarodni ekonomski odnosi, komparativna politika, povijest, diplomacija, protokol), objavljuju se stručni časopisi s temama iz međunarodnih odnosa.

Premda je znanstveni poslijediplomski studij Međunarodni odnosi na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu kontinuirano nastavio svoj rad i u prvim ratnim godinama samostalne Hrvatske, sa smirivanjem unutarnjih političkih prilika dolazi do sve većeg interesa za taj studij. Danas u hrvatskim državnim organima, institucijama, diplomatsko-konzularnim predstavništvima RH u inozemstvu već radi istaknuti broj stručnjaka koji su akademski naziv magistra političkih znanosti s područja međunarodnih odnosa stekli upravo na poslijediplomskom studiju Međunarodni odnosi u Hrvatskoj. Nekoliko njih sprema svoje doktorske disertacije ili se priprema za doktorantski tečaj. Sudjelovanje na međunarodnim seminarima ili članstvo u Hrvatskoj udruzi za međunarodne studije svakako im pomaže u njihovom radu i daljnjem znanstvenom usavršavanju.

Razvijena izdavačka i prevoditeljska djelatnost dokazuju da istaknuti hrvatski profesori s područja međunarodnih odnosa (neki od njih poznata su svjetska imena, predavači na brojnim svjetskim sveučilištima²⁷ i članovi međunarodnih udruga i organizacija koje se bave međunarodnim odnosima) kontinuirano prate, komentiraju i bilježe promjene u međunarodnoj zajednici te stvaranje novog svjetskog poretka. Pritom nesebično pedagoški i profesionalno pomažu i prate usavršavanje mladog hrvatskog znanstvenog kadra.

Unatoč brojnim ograničavajućim i otežavajućim unutarnjim i vanjskim okolnostima (stalni nedostatak materijalnih sredstava za brži razvoj hrvatske znanosti, nesudjelovanje Republike Hrvatske u međunarodnim institucijama i organizacijama koje imaju razvijene oblike potpore istraživačima u obliku mogućnosti sudjelovanja u raznim međunarodnim projektima, seminarima, studijima u inozemstvu — Partnerstvo za mir, PHARE program i sl.), u Republici Hrvatskoj studiozno proučavanje me-

27 Prof. dr. sc. Radovan Vukadinović, redoviti profesor međunarodnih odnosa na Fakultetu političkih znanosti, jedan je od malobrojnih svjetskih profesora koji je predavao na svih pet svjetskih kontinenata.

đunarodnih odnosa na zavidnoj je razini, usporedi li se s ostalim zemljama bivše SFRJ.

Literatura

- Čučić, L.J., *U.S. Foreign Policy and Croatia*, Zagreb, 1995.
- Ibler, V., *Međunarodni odnosi*, Zagreb, 1971.
- Mikolić, M., *Diplomatski protokol*, Zagreb, 1995.
- Mileta, V., *Uvod u međunarodne ekonomske odnose*, Zagreb, 1988.
- Mileta, V., *Gospodarska sinteza Europe*, Zagreb, 1990.
- Nick, S., *Diplomacija*, Zagreb, 1997.
- Nick, S., *Diplomatski leksikon*, Zagreb, 1999.
- Sanader, I., *Diplomacija danas*, Forum 7-8, Zagreb, 1997.
- Tatalović, S., *Manjinski narodi i manjine u zapadnoj demokraciji*, Zagreb, 1995.
- Tatalović, S., *Manjinski narodi i manjine*, Zagreb, 1997.
- Vukadinović, R., *Međunarodni politički odnosi*, Zagreb, 1974.
- Vukadinović, R., *Teorije o međunarodnim odnosima*, Zagreb, 1978.
- Vukadinović, R., Mileta, V., *Europa iza ugla*, Zagreb, 1990.
- Vukadinović, R., *The Break up of Yugoslavia: Threats and Challenges*, The Hague, 1991.
- Vukadinović, R., *La fin de la Yougoslavie et l'instabilité balkanique*, Paris, 1992.
- Vukadinović, R., *Politika i diplomacija*, Zagreb, 1994.
- Vukadinović, R., *In Search of Security and Cooperation*, Zagreb, 1996.
- Vukadinović, R., Mileta, V., *Europska integracija i ruska dezintegracija*, Zagreb, 1996.
- Vukadinović, R., *Central European Security and Cooperation: Visions and Realities*, Zagreb, 1996.
- Vukadinović, R., *Postkomunistički izazovi europskoj sigurnosti*, Mostar, 1997.
- Vukadinović, R., *Međunarodni politički odnosi*, Zagreb, 1998.
- Hrvatska u Ujedinjenim narodima*, Zagreb,
- Hrvatska i Europa*, Europski dom, Zagreb, 1997.
- Hrvatska agenda 2000*, ur. Ljubomir Čučić, Europski dom, Zagreb, 1999.

Lidija Čehulić

Development of the International Studies in Croatia

Summary

The independence of the Republic of Croatia increased the interest in international relations in the country. Needs of a new state, struggle for international recognition, termination of war and the desire for stronger ties with the West required a number of professionally trained people and structured institutions which would represent, establish and lead new strategy of foreign policy in the conditions of a changed international atmosphere. Already in the former federation, Croatia and especially its capital – Zagreb have lead the scientific research of international relations, with their professional staff, institutions, publishing and foreign contacts. Such a valuable heritage, respected in the international circles, should be a cornerstone in establishing new directions, objectives and methods of research of such a complex field as international relations.